

GIYBET / DEDİKODU Boş, gereksiz söz, arkadan söyleme, çekiştirme. Gıybet diye bilinen kötü huyun Türkçe'deki karşılığıdır. Bir insanın bazı kusurlarını ele alarak kötülemektir. Bir adamın arkasından işittiği zaman hoşlanmayacağı şeyleri söylemektir. Bu haram bir davranış olup ahlâk dışı bir harekettir. Bir kimsenin, yüzüne karşı söylendiği zaman hoşlanmayacağı, kalbinin kırılacağı bir sözünü, hâlini veya hareketini, arkasından, bulunmadığı yerde söylemek, hareketiyle göstermek veya îmâ etmek. Dedikodu, başkalarında kusur arama alışkanlığının sonucudur. Kur'an ve Sünet, Gıybeti Yasaklamıştır ي¤ا

أَيُّهَا

الَّذِينَ

آمَنُوا

اجْتَنِبُوا

كَثِيراً

مِّنَ

الظَّنِّ

إِنَّ بَعْضَ

الظَّنِّ

إِثْمٌ وَلَا

تَجَسَّسُوا

وَلَا

يَغْتَب

بَّعْضُكُم

بَعْضًا

أَيُحِبُّ

أَحَدُكُمْ

أَن يَأْكُلَ

لَحْمَ

أَخِيهِ

مَيْتًا

فَكَرِهْتُمُوهُ

وَاتَّقُوا

اللَّهَ

إِنَّ

اللَّهَ

تَوَّابٌ

رَّحِيمٌ "Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan kaçının. Ç,ünkü zannın bir kısmı günahtır.

Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin. Biriniz,

ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tevbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendi" (Hucurat, 49/12) Yüce Allah gıybetin çirkinliğini belirtmek için onu

ölü eti yemeğe benzetmiştir. Ölen kişi etinin yendiğinin farkında olmaz. Gıybet

edilen o anda, gıybet edenin söyediklerini bilmez. Bu benzetmede insanın şeref ve

namusunun eti gibi haram olduğuna işaret vardır. Ölü eti insana iğrenç gelir. Hele insan ölüsünün etini yemek daha iğrençtir. Ölün insan kendi kardeşi olursa onun etini yemek daha iğrenç olur. Yüce Allah mü'mini gıybetten sakındırmak için gıybeti ölü eti yemek gibi olduğunu belirtmiştir.

فَكَرِهْتُمُوهُ Ölüş kardeşinin etini yemekten iğrendiniz. Ondan nasıl iğrendiyseniz birinin gıybetini yapmaktan da öyle iğreniniz ve bundan uzak durunuz. Zan: Sebepsiz yere birini suçlamak, delilsiz olarak birinin herhangi bir kötü iş yaptığını sanmaktır. İnsanlar hakkında kötü düşünce beslemek, başkasını kötü sanmak, zanna göre başkasının kötülüğüne hükmetmektir. (Ateş, Süleyman, Çağdaş Kur'an Tefsiri, VIII, 527)

وَظَنَنتُمْظَنَّ

السَّوْءِ

وَكُنتُمْ

قَوْماً

بُوراً "Kötü zanda bulundunuz böylece helaki hakmeden bir toplum oldunuz." (Fetih, 48/12(

وَيْلٌ

لِّكُلِّ

هُمَزَةٍ

لُّمَزَةٍ "İnsanları diliyle çekiştiren, kaş ve gözüyle çekiştirip alay eden kişiye yazıklar olsun"

(Hümeze, 104/1) Hümeze: İnsanların şahsiyet ve namuslarına dil uzatmak, onlarla alay ederek incitmektir. Birinin namus, nesep ve haysiyetiyle oynayıp, insanları incitmeyi kötü kınamayı adet edinmiş kovucu kimseye bu ad verilmiştir. Lümeze:

İnsanlara kulp takmak, kaş-göz işaretleriyle birini başkalarına göstererek hakir görmektir. İbn Abbas'a göre Hümeze gıybet eden; Lümeze ise kulp takan, taşlayan demektir. (Ateş, Süleyman, age, XI/88(عَنْ

أبِي هريرة)رع(

قَالَ: قالَ

رسُولُ

اللّهِ)صعم(

أتَدْرُونَ

مَا

الْغِيبَةُ؟

قَالُوا:

اَللّهُ

وَرَسُولُهُ

أعْلَمُ.

قَالَ: ذِكْرُ

أحَدِكُمْ

أخَاهُ بِمَا

يَكْرَهُ.

فقَالَ

رَجُلٌ:

أَرَأيْتَ

إنْ كَانَ فِي
أخِى مَا
أقُولُ؟
قَالَ: إنْ
كَان فيهِ مَا
تَقُولُ،
فقَدْ
اِغْتَبْتَهُ
وَانْ لَمْ
يَكُنْ فيهِ
مَا تَقُولُ
فقَدْ
بَهَتَّهُ (4321)- Hz.
Ebû Hüreyre (r.a) anlatıyor: "Rasulullah (sav) buyurdular ki: "Gıybetin ne olduğunu biliyor musunuz?" "Allah ve Resulü daha iyi bilir!" dediler. Bunun üzerine: "Birinizin, kardeşini hoşlanmayacağı şeyle anmasıdır!" açıklamasını yaptı. Orada bulunan bir adam: "Ya benim söylediğim onda varsa, (Bu da mı gıybettir?)" dedi. Aleyhissalâtu vesselâm: "Eğer söylediğin onda varsa gıybetini yapmış oldun. Eğer söylediğin onda yoksa bir de bühtanda (iftirada) buldun demektir." [Ebû Dâvud, Edeb 40, (4874); Tirmizi, Birr 23, (1935); Müslim, Birr 70 (2589)] Başkalarına kardeşinin ayıplarını anlatmak onun hoşuna gitmeyecek şeyleri söylemek demek olduğundan, ancak dil ile söylemek haram olmuştur. Kaş-göz işareti yapmak, imâ, işaret ve yazı gibi gıybet anlamı ifade eden her hareket de gıybettir. Meselâ elle birisinin uzun veya kısa boyluluğuna işaret etmek, bir şahsın ayıpları hakkında yazı yazmak gıybettir. Gıybet, birkaç şekilde yapılır. 1- Dil ile gıybet: Bir kimsenin kusur ve noksanını söylemekle olur. Meselâ; Falanca siskadır, gururludur-kibirlidir, işinde beceriksizdir, demek suretiyle kötülemeyi kasd etmek. 2- Göz, el ve işaretle gıybet: Bir kimsenin kötülenmesinde bu organları kullanmak. Meselâ; el ile kısalığını göstermek, topal topal yürümek ve gözünü şaşı etmek. 3- Kalb ile gıybet: Gözüyle görmediği, kulağıyla duymadığı ve kesin olarak bilmediği bir kimse hakkında kötü zan beslemek. Gıybeti tasdik etmek de gıybettir. Gıybet yapılan yerde susan kişi gıybetin ortak olmuş olur. Diliyle gıybetçye karşı duramayanın kalbiyle inkâr etmesi gerekir. (İmam Gazzâli, Zübdetü'l-İhya, Trc: Ali Özek, İstanbul 1969, 362, 363). Allah Rasulü şöyle buyurur:
قالَ رَسولُ
اللّهِ:
المُسْلِمُ
أخُو
المُسْلِمِ
لاَ
يَظْلِمُهُ
وَلاَ
يُسْلِمُهُ،
وَمَنْ كَانَ
في حَاجَةِ
أخِيهِ كَانَ
اللّهُ في
حَاجَتِهِ،

zannın bazıları günah sayılmıştır: “Ey mürsquo;minler! Zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zannın bazıları günahtır.” (Hucûrât, 49/12) Bu anlamda zan, iyice bilmeden tahmine göre konuşmak, fikir yürütmek ve bilgi vermektir ki tahlil ettiğimiz âyet, bu tür zandan müminleri men etmektedir. Çünkü bu tür zanda yalan ve iftira vardır.

إِنَّ

الَّذِينَ

لَا

يُؤْمِنُونَ

بِالْآخِرَةِ

لَيُسَمُّونَ

الْمَلَائِكَةَ

تَسْمِيَةَ

الْأُنثَى {27}

وَمَا لَهُم

بِهِ مِنْ

عِلْمٍ إِن

يَتَّبِعُونَ

إِلَّا

الظَّنَّ

وَإِنَّ

الظَّنَّ لَا

يُغْنِي مِنَ

الْحَقِّ

شَيْئاً {28} "Ahirete iman etmeyenler meleklerle dişi isimler veriyorlar. Onların bu hususta bir bilgileri yoktur, sadece zanna uyuyorlar, zan ise hakikat namına hiçbir şey ifade etmez.”(Necm,53/27-28).

Mürsquo;min, sadece bildiği konuda konuşmak, bildiğini,

gördüğünü ve duyduğunu söylemek zorundadır. Mürsquo;min, zanna göre hareket edemez. يَا

أَيُّهَا

الَّذِينَ

آمَنُوا إِن

جَاءكُمْ

فَاسِقٌ

بِنَبَأٍ

فَتَبَيَّنُوا أَن

تُصِيبُوا

قَوْماً

بِجَهَالَةٍ

فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا

فَعَلْتُمْ

نَادِمِينَ “Ey

mü’minler! Size fâsık biri bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeyerek bir topluluğa karşı kötülük edersiniz de sonra yaptığınız pişman olursunuz." (Hucûrât, 49/6) âyeti ve, عَنْأَبِىهُرَيْرَةَعَنِالنَّبِىِّصعلم) قَالَ «إِيَّاكُمْوَالظَّنَّ ،فَإِنَّالظَّنَّأَكْذَبُالْحَدِيثِ. "Zandan sakının çünkü zan, sözlerin en yalanıdır…" (Buhari, Edeb, 58/6064) “Kişiye, her duyduğu şeyi (aslını araştırmadan, doğru olup olmadığını kesin olarak bilmeden) konuşması / başkalarına anlatması günah olarak yeter" hadisleri zanla hareket etmenin günah olduğunu, zandan kaçınılması gerektiğini ifade etmektedir. Fert ve toplumların zararına olmayan, hayra ve iyiliğe yönelik iyi zan (hüsnü zan) bu hükme dahil değildir. Mesela müslüman olduğu zannıyla ölen bir insanın cenaze namazının kılınması, onun müslüman mezarlığına defnedilmesi; kibleyi bilmeyen kimsenin araştırma sonucu tahmin ettiği cihete yönelerek namaz kılması, besmele çekilerek kesildiğini görmediği bir hayvanın etini “Müslüman, Allah’ın adını anarak kesmiştir” diyerek yemesi, bir insanda görülen olumsuz bir davranışı iyiye yorması bu tür zandır. Bir insanda görülen olumsuz bir davranışı iyiye hamletmek, o insanı hemen kötülememek hüsnüzandır. Peygamberimiz (a.s.), "Hüsnü zan güzel ibadetlerden biridir" buyurmuştur. Hüsnü zan, bu âyetteki yasak kapsamına girmez. (DAD, s.135) Gıybetin sebepleri: 1. İntikam duygusunu tatmin, 2. Arkadaşlara muvafakat, 3. Gösteriş ve büyüklük; başkalarını küçültme, kendini büyütme, 4. Kiskançlık, 5. Hoşça vakit geçirmek, güldürmek için başkalarının ayıp ve kusurlarının ortaya serilmesi, 6. Küçük düşürmek için alay (Gazzâlî, İhyâu Ulûmiddin, Trc: Ali Arslan, İstanbul 1972; VI, 522 vd). Gıybetten korunmak için kişinin öncelikle kendi kusurlarıyla uğraşması gerekir. şuralarda gıybet câizdir: 1) Haksızlık karşısında: "Hak sahibinin söz hakkı vardır" (Buhârî, Müslim). 2) Fetva istemede: Utbe kızı Hind, Rasulullah’a gelerek kocası EbûSüfyan'ı cimriliğiyle, çok az nafaka bırakmasıyla çekiğtirmiş ve kocasının malından haberi olmadan alıp alamayacağını sormuştu. Allah Rasulü de "Sana ve çocuğuna yetecek miktarda, iyilikle al" buyurdu. 3) Bir kimseyi kötülükten menetmek: 4) Kişiye meşhur olan lakabıyla anmak. 5) Kişinin fık-u fücûrunu alenen yapması, yaptıklarından dolayı gurur duyması, yaptıklarının söylenmesinden dolayı üzüntü duymamasıdır. Yaptıklarıyla övünmesi yüzünden onları anmak gıybet sayılmaz. Dedikodu Koğuculuk konusunun bir uzantısı da, yıpratma, gözden düşürme, amaçlı dedikodudur. Koğuculuğun ileri boyutu ve en yıkıcı belirtisidir. İnsanların yayılmasını ve bir başkası tarafından duyulmasını istemediği şeyleri başkasına aktarmak, düşmanlık duygularının gelişmesine zemin hazırlamaktır. Koğucu kişide; gıybet, ihanet, nifak ve fesatçılık gibi kötü ahlaki özellikler de

وَاحِداً،
وَعَلى هذَا
وَاحِداً. .
ثُمَّ قَالَ. .
لَعَلَّهُ
أنْ
يُخَفِّفَ
عَنْهُمَا
مَالَمْ
يَيْبَسَا. (5495)- İbnu Abbas
(r. anhümâ) anlatıyor: "Rasulullah (a.s) (bir gün) iki kabre uğradı ve: "(Bunlarda
yatanlar) azab çekiyorlar. Azabları da büyük bir günahtan değil"
buyurdular. Sonra süzlerine şöyle devam ettiler: "Evet! Biri, nemime’de (laf
getirip götürmede) bulunurdu. Diğeri de idrar sıçramasına karşı korunmazdı."
Aleyhissalâtu vesselâm sonra yaş bir hurma dalı istedi, ikiye böldü. Birini
birinin üzerine dikti, birini de öbürünün üzerine dikti. Sonra da:
"Belki bunlar yaş kaldıkça azapları hafifler!" buyurdular." [Buhârî, Vudu 55, 56,
Cenaiz 82, 89, Edeb 46, 49; Müslim,Taharet 111, (292); Tirmizî, Taharet 53, (70)]
وَعَنْ
حُذَيْفَةَ)
رع (قَالَ. .
قَالَ
رَسُولُ
اللّهِ)صعم(:
لايَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
قَتَّاتٌ. .
أخرجه الخمسة
إلا
النسائي. ولفظ
15; مسلم. .
لايَدْخُلُ
الْجَنَّةَ
نَمَّامٌ. . (4328)- Hz. Huzeyfe (r.a)
anlatıyor: "Resûlullah (a.s) buyurdular ki: "Kattat (süz taşıyan) cennete girmeyecektir."
Müslim'in rivayetinde "nemmâm cennete girmeyecektir" şeklinde gelmiştir.
[Buhârî, Edeb 50, Müslim, İman 169, (105); Ebû Dâvud, Edeb 38,
(4771)] عن أَبِي
هُرَيْرَةَ)
رع(قَالَ. .
قَالَ
رَسُولُ
للّهِ)صلعم(:
إِيَّاكُمْ
وَالظَّنَّ
فَإِنَّ
الظَّنَّ
أَكْذَبُ

الْحَدِيثِ،
وَ لا
تَجَسَّسُوا
48; وَ لا َ
تَحَسَّسُوا
48; وَ لا َ
تَنَافَسُوا
48; وَ لا َ
تَحَاسَدُوا
48; وَ لا َ
تَبَاغَضُوا
48; وَ لا َ
تَدَابَرُوا
48; وَكُونُوا
عِبَادَ
اللّهِ
إِخْوَانًا
كَمَا
أَمَرَكُمُ
اللّهُ
تَعَالَى
الْمُسْلِمِ
أَخُو
الْمُسْلِمِ
48; لا
َيَظْلِمُهُ
48; وَ لا َ
يَخْذُلُهُ،
وَ لا َ
يَحْقِرُهُ
بِحَسْبِ
امْرِئٍ مِنَ
الشَّرِّ
أَنْ
يَحْقِرَ
أَخَاهُ
الْمُسْلِمُ
كُلِّ
الْمُسْلِمِ
عَلَى
الْمُسْلِمِ
حَرَامٌ،
مَالُهُ
وَدَمُهُ
وَعِرْضُهُ
إِنَّ اللّهَ
لا َ يَنْظُرُ
إِلَى

صُوَرِكُمْ
وَأَجْسَادِ
03;ُمْ،
وَلَكِنْ
يَن.ْظُرُ
إِلَى
قُلُوبِكُمْ
وَأَعْمَالِ
03;ُمْ.
التَّقْوَى
هَهُنَا،
التَّقْوَى
هَهُنَا،
التّقْوَى
هَهُنَا،
وَيُشِيرُ
إِلَى
صَدْرِهِ. ألا
َلايَبْعِ
بَعْضُكُمْ
عَلَى
بَع.ْضِ،
وَكُونُوا
عِبَادِ
اللّه
إِخْوَانًا.
وَ لا َ
يَحِلُّ
لْمُسْلِمِ
أَن.ْ
يَهْجُرَ
أَخَاهُ
فَو.ْقَ
ثََلاثٍ. (3312)- Ebu Hüreyre (r.a)
anlatıyor: "Rasulullah (a.s) buyurdular ki: "Sakin zanna yer vermeyin. Zira zan, süzlerin en
yalanıdır. Tecessüs etmeyin, haber koklamayın, rekâbet etmeyin, hasetleşmeyin,
birbirinize buğzuetmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, ey Allah'ın kulları, Allah'ın emrettiği
şekilde kardeş olun. Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona (ihânet
etmez), zulmetmez, onu mahrum bırakmaz, onu tahkîr etmez. Kişiyе şer olarak,
müslüman kardeşini tahkir etmesi yeterlidir. Her müslümanın malı, kanı ve
ırzı diğer müslümana haramdır. Allah sizin suretlerinize ve kalıplarınıza bakmaz, fakat
kalplerinize ve amellerinize bakar. Takva şuradadır -eliyle güğünü işaret etti-:
Sakin ha! Birinizin satışı üzerine satış yapmayın. Ey Allah'ın kulları kardeş olun. Bir
müslümanın kardeşine üç günden fazla küsmesi helâl
olmaz." [Buharî, Nikâh 45, Edeb 57, 58, Ferâjiz 2; Müslim, Birr 28-34,
(2563-2564); Ebu Dâvud, Edeb 40, 56] عَنْ
عَامِرٍ
قَالَ

سَمِعْتُ
عَبْدَ
اللَّهِ بْنَ
عَمْرٍو
يَقُولُ
قَالَ
النَّبِىُّ
(صعلم) nbsp;
الْمُسْلِمُ
مَنْ سَلِمَ
الْمُسْلِمُ
08;نَ مِنْ
لِسَانِهِ
وَيَدِهِ ،
وَالْمُهَاج
16;رُ مَنْ
هَجَرَ مَا
نَهَى
اللَّهُ
عَنْهُ . Peygamberimiz (s.a.v):
"Müslüman müslümanın elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir.
Muhacir ise Allah'ın men ettiklerinden kaçan kimsedir" buyurdu. (Buhari, Rikak, 7/6484)
Gıybetin keffâreti, Allah'tan mağfired dilemek, pişman olmak ve gıybet edilen şahıstan bizzat
helâlik almakla olur. Affetmezse bile, onu övmeli, ona yalvarmalı ve onun
gönünü almalıdır. Gıybeti dinleyen de, bu günahta gıybet edene ortak
olmuş olur. Bu bakımdan gıybet eden münasip bir şekilde susturulmalıdır.
(el-Münzirî, a.g.e. V, 159-160). Gıybeti uğrayan müdafaa edilmelidir.
Gıybetçinin Kurtuluşu Gıybetçinin günâhtan kurtulması için
pişmanlık duyması, tövbe etmesi, gıybetini yaptığı kimse ile helâleşmesi gerekir.
Gıybeti yapılan da merhametli davranır, affeder. Düstur: "affa yapış(mak), iyiyi emret(mek),
cahillerden uzak ol(maktır) خُذِ
الْعَفْوَ
وَأْمُرْ
بِالْعُرْفِ
وَأَعْرِضْ
عَنِ
الْجَاهِلِي
06;َ Affa sarıl, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir. (A'râf, 7/199).

[islam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)